

CADERNOS RAMÓN PIÑEIRO, III

(Cadernos galegos de pensamento e cultura)

Bibliografía e hemerografía de Ramón Piñeiro: unha contribución

Luís Alonso Girgado
María Cuquejo Enríquez
Teresa Monteagudo Cabaleiro

CADERNOS RAMÓN PIÑEIRO
(Cadernos galegos de pensamento e cultura)

Directores:

Luís Alonso Girgado
Ramón López Vázquez

Consello asesor:

Xesús Ferro Ruibal
Xosé Manuel García Iglesias
Anxo González Fernández
Ramón Mariño Paz
Anxo Tarrío Varela
Andrés Torres Queiruga

Edita:

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

DIRECCIÓN XERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

CENTRO RAMÓN PIÑEIRO PARA A
INVESTIGACIÓN EN HUMANIDADES

Conseleiro de Educación e Ordenación Universitaria:

CELSO CURRÁS FERNÁNDEZ

Director Xeral de Política Lingüística:

XESÚS P. GONZÁLEZ MOREIRAS

Coordinador científico

MANUEL GONZÁLEZ GONZÁLEZ

Ilustración da cuberta:

BALDO RAMOS (“Deshabitada espera”, detalle)

Imprime:

Gráficas ATV

ISBN:

84-453-3676-2

Depósito Legal:

C-2459-2003

ÍNDICE

O labor publicístico de Ramón Piñeiro. 9

Bibliografía e hemerografía de Ramón Piñeiro

I. Libros. 11

II. Epistolarios. 19

III. Colaboracións en libros de

autoría colectiva. 23

IV. Prólogos, limiares e edicións. 29

V. Traducións. 33

VI. Colaboracións en revistas e xornais 37

Ramón Piñeiro López (1915 - 1990)

O labor publicístico de Ramón Piñeiro.

O día 12 de setembro de 1949, no nº 5 do Suplemento del Sábado do vespertino *La Noche* de Santiago de Compostela, aparecía un artigo de cuarto de páxina a dúas columnas, "A poesía de Luis Pimentel", asinado por un descoñecido Luis Veiga do Campo, pseudónimo que agachaba o nome de Ramón Piñeiro López, quen volvería unha e outra vez sobre o seu admirado paisano, de obra breve e selecta e delicada palabra poética. Foi este o primeiro artigo de Ramón Piñeiro que, de forma máis ou menos esporádica, non deixaría de publicar ata pouco antes do seu pasamento en 1990. Curiosamente, o Día das Letras dese ano estivo dedicado a Pimentel e Ramón Piñeiro fixo a edición do libro co que a Real Academia Galega homenaxeou o poeta e colaborou tamén na *Fotobiografía* que Edicións Xerais publicou en Vigo.

As múltiples empresas e iniciativas galeguistas acometidas ou propiciadas por Ramón Piñeiro determinaron a limitada extensión da súa obra escrita, vertida nun par de libros da súa autoría, en colaboración noutros de autoría plural ou colectiva e, finalmente, naquelas ducias de achegas en distintos medios da prensa escrita. A todo iso hai que engadir algúns prólogos e, sobre todo, un vasto material epistolar que nalgúns casos fixo público, noutros casos pensou publicar –segundo declaración de Carlos Casares– ou ben foi dado a coñecer por íntimos amigos como Francisco Fernández del Riego.

En calquera caso, a situación real a día de hoxe é que a bibliografía e a hemerografía de Ramón Piñeiro están por recompilar e estas páxinas dos *Cadernos* que levan o seu nome queren contribuír a corrixir tal situación. Co rigor que nos foi posible, pero tamén con modestia e sen pretensións de exhaustividade, presentamos esta contribución biblio-hemerográfica que recolle case todo –pero non todo– o que o escritor publicou. A parte que falta, un dez por cento do total (probablemente menos), está espaxada por publicacións periódicas de difícil acceso ou que, pola súa andaina cronolóxica, precisan un tempo de consulta que atrasaría moito esta publicación e que, con seguridade, non engadiría novidades substanciais. Sen embargo, é o noso propósito completar definitivamente esta recompilación nunha posterior entrega destes *Cadernos*.

Un factor debemos ter moi en conta: a recorrencia ou multiplicación publicística de boa parte destes escritos, que en anos diversos vemos reeditados ou reproducidos en libros, xornais, revistas e escolmas diversas. Pola nosa conta, tentamos localizar a fonte inicial e anotar –se existiran– as posteriores. Entendemos así mesmo que a ordenación do material en distintos apartados e as referencias cronolóxicas facilitarán as consultas dos lectores interesados.

I. Libros.

Dos ensayos sobre la saudade, Bos Aires: Ed. Alén-Mar, 1961. [Reúne "Significado metafísico de la saudade" e "Para una filosofía de la saudade" en traducción ó castelán de Celestino Fernández de la Vega].

A linguaxe i as línguas,¹ ("Discurso lido o día 25 de novembro de 1967 no acto da súa recepción pública da Real Academia Galega, e resposta de don Domingo García-Sabell"), Vigo: Galaxia, 1967. (Colección Biblioteca de Autores Galegos, nº 32) Aparece unha nova edición en Vigo: Diario 16 de Galicia, 1992; posteriormente édítase unha edición facsimilar conmemorativa con motivo da inauguración da sede do Consello da Cultura Galega en Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega, 1994 e finalmente recóllese unha reedición parcial –das pp. 23-36– en Gonzalo Constenla Bergueiro (ed.), *Ensaio sociolingüísti-*

¹ Este discurso de Ramón Piñeiro foi editado, como gravación sonora, polo Consello da Cultura Galega en 1994. Figura entre os materiais do Arquivo Sonoro de Galicia e a súa edición gravada estivo coordinada por Alfonso Vázquez Monxardín. Fai o número 3 da colección *As Nosas Voces*. Unha análise do discurso aparece en: "A linguaxe e as linguas: Ramón Piñeiro revisitado ós 30 anos do seu ingreso na Real Academia Galega". (Discurso lido o día 24 de outubro de 1998, no acto da súa recepción, polo ilustrísimo señor Antón Santamarina Fernández; e resposta do ilustrísimo señor Xesús Alonso Montero). A Coruña: Real Academia Galega, 1998.

co. *Antoloxía*, Vigo: A Nosa Terra / ASPG, 1997. (Colección A Nosa Literatura, nº 44)].

Olladas no futuro, Vigo: Galaxia, 1974. [Reúne un total de corenta e oito artigos e cartas que xa foran publicados en xornais e revistas entre os anos 1949-1973: "O libro que nos debe Ánxel Fole" (1949), "A poesía de Luís Pimentel" (1950), "Castelao" (1950), "Carta a Álvaro Cunqueiro, trovador galego, falándolle dos males presentes de Europa e do seu remedio, desde a ladeira dun castro lugués" (1951), "Unamuno visto por nós" (1951), "A lingua, sangue do espírito" (1952), "Carta a Pedro Abuín. Das tres maneiras de dialogar e das dúas maneiras de entender a cultura" (1952), "Carta a Ana Campos sobre Teixeira de Pascoães e Galicia" (1953), "A evolución do celtismo galego" (1953), "Un poema da emigración" (1953), "Os valores da adolescencia" (1953), "Otero Pedrayo, orador" (1954), "Trascendencia social do idioma" (1954), "Tres imáxens de Galicia" (1954), "O primeiro clásico galego" (1954), "Ramón Cabanillas" (1954), "Carta a Jacinto do Prado Coelho sobre a significación galego-portuguesa de Rosalía" (1955), "A emigración, vista desde Galicia" (1956), "A defensa do idioma, vencello espiritoal de tódolos galegos" (1956), "Carta a Daniel Cortezón" (1956), "Carta a Leonor e Francisco da Cunha Leão sobre a personalidade e a obra de Otero Pedrayo" (1958), "Factores esenciais da Literatura Galega" (1959), "Individualismo, particularismo, cooperativismo" (1959), "As clases sociais en Galicia" (1959), "Lembrando a Luís Pimentel" (1960),

"Galeguismo" (1960), "Factores de diferenciación social" (1960), "Galicia e Rosalía na poesía de Luís Pimentel" (1960), "A hora dos técnicos e dos economistas" (1960), "Industrialización e industrialismo" (1961), "Autoconciencia" (1962), "Un século de renacer cultural" (1963), "As tres épocas de Vicente Risco" (1963), "Antón Villar Ponte" (1964), "Galicia nos estudos luso-brasileiros" (1966), "Carta a Marcia Andersen" (1966), "Historia, cultura, economía" (1968), "Carta a Jean Pierre García" (1968), "O pensamento galego" (1968), "Xohán Vicente Viqueira" (1969), "No vinte aniversario da morte de Castelao" (1970), "Unha nova revolución na nosa lingua" (1970), "Carta a Ánxel Fole" (1970), "Algunhas notas sobre a realidade humana de Galicia" (1970), "A arte de Castelao" (1971), "O menosprecio social da lingua" (1972) e "Carta a don Manuel Rodrigues Lapa" (1973).

O volume foi reeditado parcialmente baixo o título "Mínima muestra antolóxica de textos piñeiranos", en *Galicia en Madrid*, nº 39, 1991, pp. 13-19 e posteriormente na recompilación de traballos do autor realizada por Gonzalo Constenla Bergueiro (ed.), *Ensaio sociolingüístico: Antoloxía*, Vigo: A Nosa Terra / ASPG, 1997, pp. 33-41 e 83-87 [editado no nº 44 da Colección A Nosa Literatura].

Lembrando a Castelao, Santiago de Compostela: SEPT, 1975 [Colección Cadernos populares. Texto cuatrilingüe en galego, castelán, catalán e euskera].

Filosofía da saudade, Vigo: Galaxia, 1984. [Reúne un total de cinco estudos dados a coñecer entre 1951

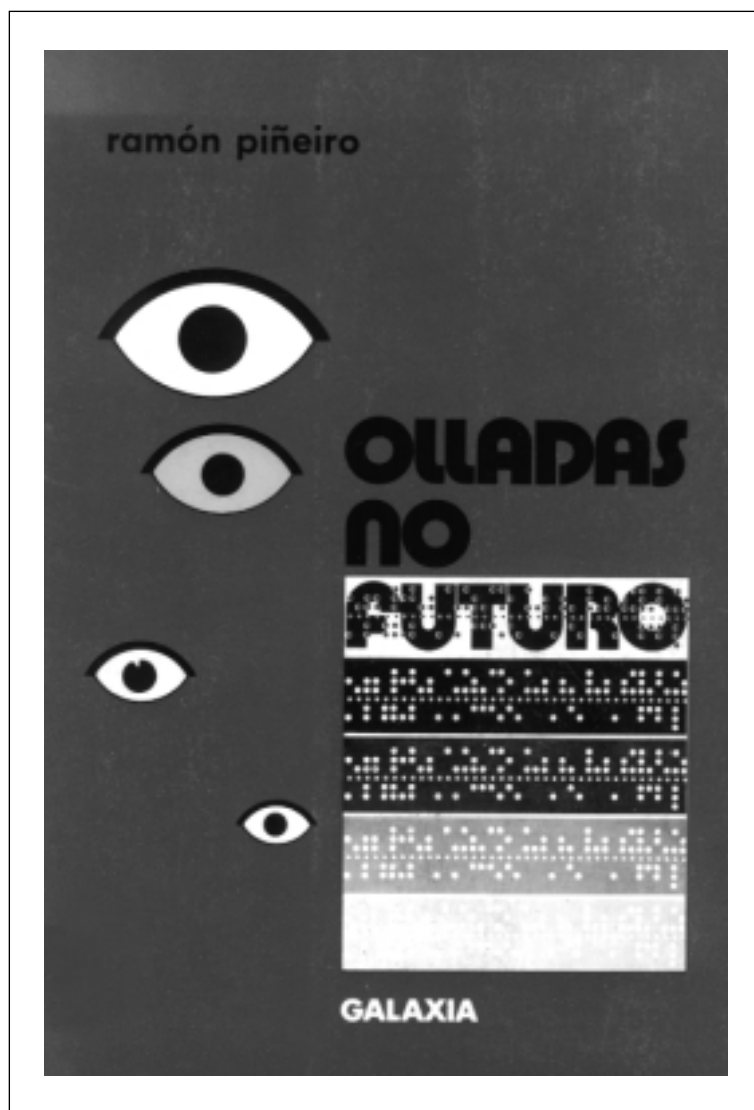
e 1975: "A filosofía e o home" foi a achega de Ramón Piñeiro ó I Congreso Nacional de Filosofía celebrado en Braga no ano 1955; "Significado metafísico da saudade" publicouse na *Colección Grial*, nº 1, en maio de 1951 e mais na *Revista filosófica* (Coímbra) en xullo do mesmo ano co título de "Presencia de Galicia"; "Para unha filosofía da saudade" é un dos ensaios que recolle o volume *La Saudade* publicado por Galaxia en 1953 e no que varios autores ofrecen os seus estudos e análises sobre o tema; "Saudade e sociedade, dimensións do home" viu a luz como conferencia dentro do ciclo "Galicia e o home galego" organizado por Álvaro Cunqueiro en Vigo en 1975; "A saudade en Rosalía" é a contribución de Piñeiro que, xunto coa doutros estudiosos, conforma o volume que sobre o tema se publica en 1952 na editorial Galaxia. Editado posteriormente por *La Voz de Galicia*, A Coruña, 2001. [Colección Biblioteca Galega 120, nº 64].

Fermín Penzol, Vigo: Galaxia, 2001. [Minilibro. Edición non venal. Reproduce o artigo "A personalidade política de Fermín Penzol" publicado en *Grial*, nº 73, Vigo, xullo-setembro de 1981. Monográfico dedicado a Fermín Penzol, pp. 279-288].

Galicia, Vigo: Galaxia, 2001. [Minilibro. Edición non venal. Leandro García Bugarín traduce ó galego o texto da voz "Galicia" que Ramón Piñeiro redactara para a *Gran Enciclopedia Gallega*, Santiago - Xixón: Silverio Cañada, tomo XV, 1974, pp. 27-34].

Da miña acordanza. Memorias, Vigo, Galaxia / Fundación Caixa Galicia, 2002. [Leva este libro,

de carácter póstumo, unha "Introducción necesaria" de Carlos Casares, que preparou a súa edición. Á parte escrita por Ramón Piñeiro (pp. 13-33) e publicada xa en *Grial*, nº 111 (1991), monográfico dedicado a Ramón Piñeiro, engádese a transcripción das conversas deste con Carlos Casares, que ordenou "os seus parlamentos por orde cronolóxica" (p. 11)].

En *Olladas no futuro* recolleu case medio cento de artigos publicados entre 1949 e 1973.

A saudade é o tema de reflexión dos cinco estudos reunidos neste libro.

II. Epistolarios.²

"Cartas" en *Grial*, nº 111, xullo-setembro de 1991, pp. 397-462. [Abrangue un total de nove cartas de Ramón Piñeiro: dúas a Rodolfo Prada, catro a Rof Carballo e unha a Celestino Fernández de la Vega, José Luis Allué Andrade e Luís Seoane repectivamente].

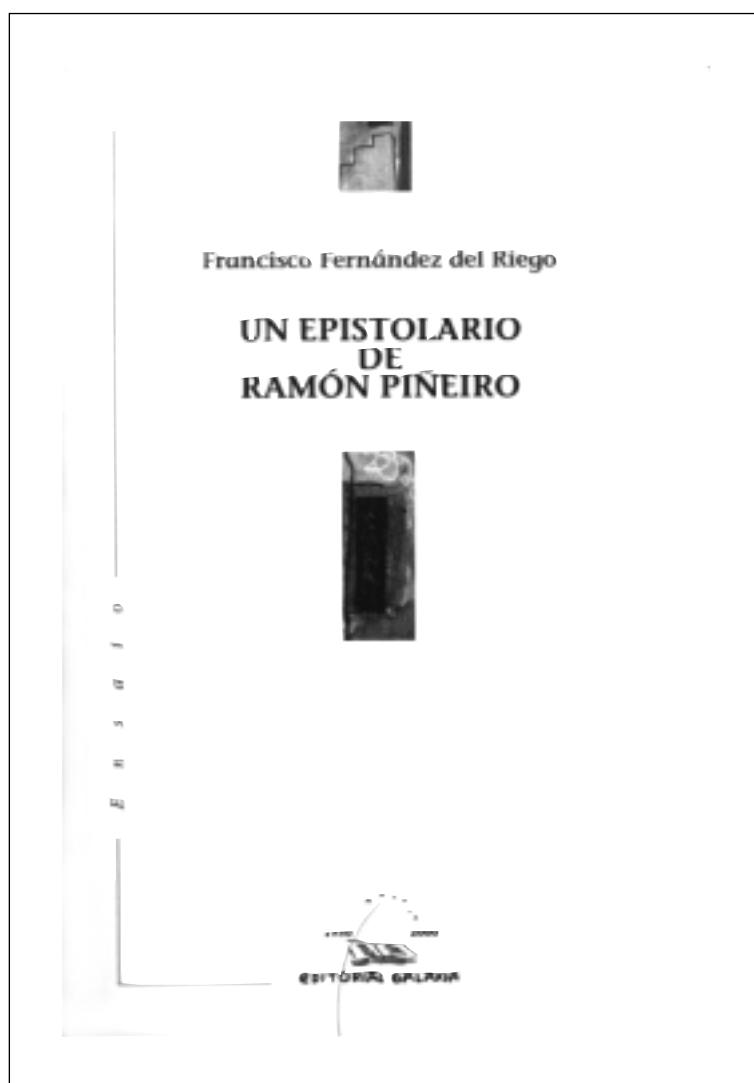
Cartas para os amigos, Santiago de Compostela: ed. Compostela / *El Correo Gallego*, 1992. [Limiar, escolma e edición de Carlos Casares. Abrangue este volume, de carácter non venal, un conxunto de seis cartas dirixidas a Álvaro Cunqueiro, Pedro Abuín, Jacinto do Prado Coelho, Leonor e Francisco da Cunha Leão, Ánxel Fole e Manuel Rodrigues Lapa, que xa foran publicadas no volume recompilatorio *Olladas no futuro* en 1974].

"Cartas de Ramón Piñeiro a Matilde Albert de Robatto" en *La Torre*, nº 10, Porto Rico, outubro-décembro de 1998, pp. 899-920.

Francisco Fernández del Riego, *Un epistolario de Ramón Piñeiro*, Vigo: Galaxia, 2002. [Edición, prólogo e

² Cartas soltas a distintos destinatarios foron publicadas por Ramón Piñeiro nas páxinas de publicacións periódicas como *Colección Grial*, *Grial* ou *Galicia Emigrante*. Incorporou tamén nove textos epistolares ás páxinas de *Olladas no futuro* (1974). Algunhas cartas aparecen reproducidas en dúas ou máis fontes diferentes.

escolma de F. Fernández del Riego. Contén a correspondencia de Ramón Piñeiro a Fernández del Riego. Son un total de 405 cartas, en xeral de breve extensión, escritas por Ramón Piñeiro entre 1948 e 1970].

Más de cuatrocientas cartas integran este epistolario do que é destinatario Fernández del Riego.